

Eugen Jurzyca

Prezident by mal byť vlastencom a mal by mať sociálne cítenie

Od prezidenta v našom politickom systéme očakávam štyri okruhy aktivít, ako podmienku dlhodobu udržateľného (nielen) hospodárskeho rastu Slovenska. 1. Verbálnu ofenzívu v prípadoch deštrukcie morálky, 2. vetovanie sociálne a ekonomicky škodlivých zákonov, 3. menovanie sudcov a profesorov, ktorí si pod vlastenectvom nepredstavujú len prístup k verejným rozpočtom, ale majú jasnú predstavu o zlepšení sektorov, v ktorých pôsobia a 4. morálne oceňovanie spoločnosti prospešných ľudí, ktorých nedokáže finančne oceniť ani trh, ani vláda. Predstavujem si pod tým toto:

1. Najzákladnejším pilierom morálky je dôvera medzi ľuďmi. Tá sa takmer na celom svete už mnoho rokov meria renomovanými inštitúciami pomocou otázky, či sa dá ľuďom v okolí veriť. V roku 1991 na ňu u nás odpovedalo kladne 20,6%. Lenže nasledoval veľký tresk, fundamentálne reformy a ako hovoria sociológovia – v takých časoch nedôvera medzi ľuďmi rastie. Veru, do roku 1999 klesol počet kladných odpovedí na spomínanú otázku na nebezpečne nízkych 15,4 %! Pre porovnanie, v rovnakom čase v Európskej únii dôverovalo svojmu okoliu až 30,5 %. Situácia u nás sa však postupne stabilizovala, hrôzostrašné časy netransparentnej privatizácie, neplatičstva, mafiánstva, tunelovania štátnych firiem a fondov pomaly končili. Naozaj, v roku 2004 narástol počet respondentov s kladnou odpoveďou na otázku o dôvere na 21,6 %. Zdalo sa, že tak, ako sme Európu začali dobiehať ekonomicky, dobehneme ju aj morálne. Lenže rok 2008 priniesol šok: pokles na 12,4 %! Ťažko identifikovať všetky príčiny takejto zmeny. Politicky motivované rozpaľovanie emócií medzi Slovákmi na jednej strane a Maďarmi a inými národmi na strane druhej, opätovné nabudzovanie vášní medzi politikmi, rozšievanie nenávisti medzi zamestnancov a zamestnávateľov, spotrebiteľov a obchodníkov, odberateľov a energetikov, poisťencov a poisťovne, sporiteľov a DSS-ky, spoločnosť a novinárov veru dobrým vzťahom medzi ľuďmi iste neprosperovalo tak, ako niektorým stranám v rebríčkoch preferencií. Dôvera medzi ľuďmi je pritom jedným zo základných predpokladov spolupráce a teda aj hospodárskeho úspechu. Útoky na investorov nám navyše evidentne znižujú šance na príchod zahraničných investorov a zvyšujú pravdepodobnosť odchodu našich do zahraničia. Štatistiky to už potvrdzujú - v roku 2006 sme boli lídrom v oblasti prílevu zahraničných investícií v rámci Visegrádskej štvorky, kým v roku 2008 sme ocitli na chvoste. V takejto situácii by nemal mlčať žiaden vlastenec, ani človek so sociálnym cítením. Kandidát na prezidenta by mal byť v ofenzíve a zmierňovať nepoctivo vytvárané napätia, ktoré v konečnom dôsledku len škodia.

2. Slovensko sa pomaly opäť mení na krajinu, v ktorej sú zmluvy záväzné len pre slabších. Dôkazom je napríklad zmena zákona za účelom zmeny dôsledkov privatizačnej zmluvy o odpredaji akcií SPP, oslabenie nezávislosti regulácie v sieťových odvetviach a zdravotníctve, zrušenie zisku v zdravotnom poistení, neprimeraný zásah do vlastníckych práv v prípade Nafty Gbely, či nevídané zníženie poplatkov za správu dôchodkových fondov. Všetko sú to kroky, na ktorých sa dá veľmi dobre politicky profitovať, vie to každá politická strana. Každá strana tiež ale vie, že v dôsledku takýchto krokov si nabudúce dajú na nás investori veľký pozor a šance, že nám postavia a vyfinancujú napríklad diaľnice či elektrárne sa tak

zmenšujú. Rovnako ako šance na znižovanie nezamestnanosti a hospodárske dobiehanie západných susedov. Z hľadiska dlhodobej perspektívy financovania dôchodkov je mimoriadne nebezpečná snaha deštruovať druhý pilier bez toho, aby sme mali pripravenú alternatívu spočívajúcu napríklad vo výraznom zvýšení veku odchodu do dôchodku (približne na 70 rokov pre dnešných štyridsiatnikov), alebo v znížení dôchodkov (zhruba na 200 eur pre dnešných štyridsiatnikov). Prezident by mal vetovať zákony, ktoré ničia náš dlhodobý ekonomický rast, hoci môžu byť populárne – mal by ich odpískať podobne ako sa píska postavenie mimo hry vo futbale! Ak to nerobí, vystavuje krajinu riziku, že časom viaceré (všetky) politické strany zvolia cestu populizmu. Uvidia totiž, že politika sa na Slovensku nehrá podľa pravidiel, najmä nie podľa takých, ktoré by sa pokúšal stanovovať, kultivovať a vymáhať najvyšší ústavný činiteľ, ktorý si môže dovoliť starať sa o dlhodobý úspech Slovenska, keďže nie je pod rovnakým politickým, ekonomickým a časovým tlakom ako politické stany.

3. Slovensko zaznamenalo v uplynulých rokoch neuveriteľné úspechy v rezortoch, ktoré prešli reformami. Najmä hospodársky rast dosiahol výšku, ktorá mohla presvedčiť ľudí, že fundamentálne zmeny sú u nás potrebné a uskutočniteľné. Bohužiaľ, nepresvedčil. Napríklad v súdnictve a školstve sa ešte nenašla kriticky veľká skupina ľudí, pre ktorých nie je vlastenectvo len skompromitovaným pojmom. V tomto má prezident najväčšiu šancu niečo zmeniť. Má mať predstavu o transformácii oboch sektorov, aj o tom, akí ľudia by ju mali a mohli realizovať a má túto predstavu jasne komunikovať najmä odbornej verejnosti. Sudcovia a profesori, ktorým záleží na zásadnom zlepšení situácie v ich okolí, musia cítiť, že prezident je ich spojencom, že ich podrží v čase ťažkých súbojov s bezohľadnými vyhľadávачmi renty, s tými, ktorí sa snažia získavať výhody porušovaním uznávaných pravidiel, nie svojou užitočnosťou pre iných.

4. Trh síce rozhoduje o tom, koho treba odmeniť, často, nie však vždy. Mohla by to napraviť vláda, ale tá má často úplne iné starosti. Veď vieme. Prezident má technické, organizačné a finančné prostriedky, ústavnú pozíciu, potenciálne morálnu autoritu, ktorá mu dovoľuje nedokonalosti trhu a vlády v oceňovaní spoločensky prospešných činov naprávať. Športoví tréneri, ktorí vychovali špičkových športovcov sú často zabudnutí, nedocenení finančne ani morálne. Sudcovia či advokáti, ktorí sa postavili väčšine spokojnej s nečestnosťami sú verejne kritizovaní a trestaní, o učiteľoch, policajtoch, či zdravotníkoch, ktorí si dobrovoľne zvolili vyššiu zodpovednosť a nasadenie, sa nemá verejnosť ako dozvedieť. Ak niektorí z nich občas dostanú vyznamenanie, sú to práve tí, ktorí už morálne ocenenie od spoločnosti dostali vďaka médiám. Štátne orgány nie sú schopné objavovať prípady podozrivého hospodárenia s verejnými zdrojmi. Takmer všetky objavujú novinári. Veru, aj mnohí z nich by si pochvalu od prezidenta zaslúžili.

Ešte by som chcel dodať, že kandidát na prezidenta, ktorý nevedie verbálnu ofenzívu pri ničení spoločenskej morálky (politikmi), nechce blokovat sociálne a ekonomicky deštruktívne zákony, nemá predstavu, ako vyberať sudcov a profesorov tak, aby sa školstvo a súdnictvo konečne zlepšili a nedokáže morálne oceňovať ľudí tak, aby motivoval ďalších k spoločensky prospešnej činnosti, môže vyhrať. Budeme však mať opäť raz prezidenta, ktorý nie je vlastencom a nemá sociálne cítenie.